

негативизмът от представата за ромското – нека е различно, нека да е различно дори до „чуждост“, но чуждост в смисъла на различност/далечност, а не в смисъла на заплашителност.

На трето място, но и като следствие от току-що казаното, ромското трябва да погледне на себе си като различно, но не по определение негативно белязано от другите. Защото ромите, но това не е „етническа“ специфика, а малцинствена специфика,⁴⁰ са изключително чувствителни към погледа на другия – те долавят и загатнатия (все още), не проявен негативизъм; те лесно влизат в негативния образ, дори само усещайки, че другият го носи в себе си и аха да го наложи върху тях. И, разбира се, по такъв начин „провокират“ неговото налагане. Но пък другият е провокирал „те“ да влязат в този образ, защото е дал знак, че гледа на тях през него.

На четвърто място, но и като следствие от току-що подчертаното, ромите трябва да гледат на самите себе си като различни – все така роми, но различни. Нещо подобно сякаш вече се случва – има богати и бедни роми; има роми, които крадат, и такива, които никога няма да откраднат; има роми, които работят, и такива, които все карат на социални помощи; има неграмотни роми и такива, които, макар и в напреднала възраст, са готови да се ограмотят. Аз имам предвид обаче друго „вътрешно“ **оразличаване – чрез дейността, която извършват**. Един от силно потискащите изводи за мен от интервютата с младежите е, че няма идея за „мечта“ за бъдеща реализация (или най-малкото не се изказва – ако е така обаче, това пак е следствие на същия усещан негативизъм на другите, страх от осмивашото „ром, пък (гледай го за какво) мечтае!“) – все едно каква, но някак определена: „Аз искам да стана...“ Нека да е трудно постижима от днешна гледна точка, то затова е мечта, а не план; нека да е странна като желание... Няма.⁴¹ При „натиск“

⁴⁰ Смятам, че тази чувствителност към погледа на другия е малцинствена специфика, доколкото малцинственият статус предполага, че публично валиден е негативен образ за съответната (етническа, расова, религиозна и т.н.) група; съответно членовете на тази група, знаейки, че е много вероятно да бъдат разпознати като принадлежащи на тази група и съответно да им бъде наложен този негативен образ, започват да действат сякаш този образ е валиден и за тях.